

МІЖНАРОДНА ПІДТРИМКА ГРОМАДСЬКИХ ПРОТЕСТНИХ РУХІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ

Сучасні і громадські протестні рухи в країнах Європи та світу стали характерною ознакою світової цивілізації, що засвідчує прагнення народів до формування справедливого суспільного ладу та демократичного устрою. Вони викликають резонанс у сусідніх державах та міжнародних організаціях, що пришвидшує трансформацію світового політичного та правового порядку. Однією із необхідних умов успішних національних протестних рухів є їх міжнародна підтримка, що переконливо продемонструвала солідарність світу з рушійними силами Революції гідності в Україні. Те ж саме можна сказати про масовий протестний рух у Білорусі, що був викликаний фальсифікацією результатів президентських виборів у цій державі. Прогресивна громадськість світу знову стала на бік протестантів. **Метою** даної статті є формування концептуальних засад міжнародної солідарності щодо національних громадських протестних рухів в умовах глобалізованого світу.

Теоретико-методологічною основою дослідження є праці В. Северинюка, О. Рудакевича, О. Дергачова та інших вітчизняних науковців в яких розкрито сутнісні ознаки політичної поведінки народних мас в контексті глобалізаційних процесів, а також напрацювання ряду впливових зарубіжних вчених з цієї проблематики (дослідження Г. Кіссінджерта ін.).

Для будь-якої державної влади необхідна легітимність. І здобути її необхідно двічі: в рамках внутрішньої політики та в рамках світової спільноти. Г. Кіссінджер резонно зауважив, що «баланс між легітимністю і владою - надзвичайно складний і крихкий; чим менше територіально географічна зона, в якій він застосовується, чим гармонічніші культурні принципи в його межах, тим легше досягти життєздатної згоди» [2, с. 7]. Це працює і в зворотному напрямі – чим більша територія і культурна дисгармонія, тим хиткіший баланс. В даному контексті це твердження буде справедливим не тільки для окремо взятих держав, але й для міжнародних організацій. Тому вони декларують такі цінності та цілі, що дозволили б об'єднати різні держави в боротьбі за суспільний прогрес. В більшості своїй це загальнолюдські цінності. Організація Об'єднаних Націй, наприклад, діє згідно прийнятої нею Загальної декларації прав людини (1948) та Декларації про принципи міжнародного права (1970). Саме тому питання громадських протестних рухів в умовах глобалізації уже не є внутрішнім питанням окремо взятої держави, як це було на початку ХХ століття, а стало предметом підтримки чи осуду міжнародною спільнотою й несе за собою економічні і зовнішньополітичні наслідки. Іншими словами, щоб не стати другою Північною Кореєю національні держави змушені поступатися певним історичним, культурним чи соціальним спадком заради легітимності в рамках міжнародної спільноти. Новітня історія засвідчує наростання не лише національних, а й наднаціональних рухів – панарабізму, пантюркізму, пангерманізму, панславізму тощо як рухів за об'єднання в єдиній культурно-політичній спільноті кількох, здебільшого суміжних, держав на основі спільних культурних рис [4, с. 238].

В цьому контексті стає цікавим вирішення та результативність внутрішніх конфліктів між громадянами та владою в окремих державах. Серед можливих причин протестів, найбільшу увагу міжнародна спільнота звертає на ті, що стосуються електоральної легітимності влади та збереження прав людини.

В політологічній дискусії такі громадські протестні рухи ввійшли під назвою «кольорові революції» – сукупність політичних подій, причини яких криються як у внутрішніх, так і у зовнішніх факторах [6, с. 29], серед яких суттєвими є такі: втрата контролю чинної адміністрації над політичними перехідними процесами; духовно-ідеологічні агресії та гуманітарні інтервенції, які здійснюються за допомогою інформаційно-комунікативних технологій; утручання іноземних учасників у конституційні процеси в середині країни.

О. Дергачов називає три рушійні сили «кольорової революції»: спонсорів протесту, організаторів протесту та протестантів [1, с. 344]. Втім, ми пропонуємо включити в перелік четверту силу – міжнародну спільноту, що легітимізує дії протестантів.

Методологічно громадські протестні рухи обґрунтовуються концепцією В. Северинюка щодо «політичної поведінки». Поведінка є інструментом, який вносить зміни в елементи зовнішнього оточення, але тільки в тому разі, якщо вона сама є наслідком-реакцією на дію підкріплених позитивних стимулів [5, с. 22]. Одним з таких стимулів слід вважати міжнародну підтримку.

Ми погоджуємось з твердженням В. Северинюка, що поняття «політична поведінка» змістовно є найбільш осяжним щодо «політичної активності, дії, участі, діяльності, функціонування» тощо. В даному дослідженні нас цікавить один з основних компонентів політичної поведінки, а саме – «детермінант» як сукупність внутрішніх мотивів суб'єкта та сторонніх чинників впливу на нього [5, с. 90–93]. Детермінант включає в себе «мотиви» та «чинники впливу» або регулятори. Мотив як усвідомлений політичний інтерес, а регулятор як тривалий зовнішній вплив на суб'єкта політики, результат якого може виявитися по-різному: 1) сприяти подальшому зміцненню і збагаченню існуючої мотиваційної системи індивіда чи групи; 2) так чи інакше, але видимо корегувати політичні уподобання, запити, активність тощо і сприйматися як природний процес; 3) викликати стан амбівалентності, своєрідної «політичної депресії».

Міжнародна спільнота виступає в даному контексті саме як регулятор. Для зручності аналізу виділимо лише кілька умовних груп детермінант, що так чи інакше дають запит міжнародній спільноті на легітимність під час протестів: 1) інституціонально-нормативні – хоч залежить від особливостей конкретних політичних систем, але де-факто оцінюються міжнародно лише як легітимні/нелегітимні; 2) ідеологічні – хоч відображає концептуально оформлені уявлення лише окремих політичних суб'єктів, наприклад націй, громадських рухів тощо, але міжнародно оцінюються в практичному втіленні ідей; 3) ціннісні – оскільки політичні сили декларують ідеї, що згодом трансформуються в політичні цінності, то міжнародна спільнота уважно слідкує за традиціями, звичаями, архетипами, стереотипами, міфами, символами тощо, що входять до складу політичної культури, адже в перспективі можуть сприйматися людьми на чуттєво-емоційному і, що більш важливо, на реакційному рівнях; 4) глобалізаційні – вироблення спільних правил політичної поведінки світового співтовариства.

Наведемо історичні приклади міжнародної підтримки «кольорових революцій». Успішним випадком, коли зовнішньою силою було захищено демократичні цінності в країні можна назвати Ліван. У 2005 році відбулась Кедрова революція – масові протести за вивід сирійських військ з території Лівану. Тоді парламент Лівану під тиском Сирії продовжив максимальний термін перебування на посту, щоб дозволити сирійському президенту залишитися при владі. Рада Безпеки ООН звинуватила Сирію в дестабілізації обстановки в країні. Сирія опинилась під загрозою міжнародної ізоляції та навіть можливого військового вторгнення з боку ООН. В результаті у березні того ж року сирійська військова присутність в Лівані завершилася.

Важливим з політологічної точки зору є нейтралізація протестних рухів в Узбекистані в 2005 році. В травні відбувся масовий розстріл протестуючих в Андижані: лише за офіційними даними було 187 загиблих. США та інші західні країни відразу ж зажадали незалежного розслідування подій в Андижані і звинуватили узбецьку владу в «нерозбірливому застосуванні сили». Офіційні особи Узбекистану назвали це втручанням у внутрішні справи країни. Євросоюз і Конгрес США ввели санкції проти Узбекистану. Того ж року Генеральна Асамблея ООН прийняла резолюцію, яка засуджує Узбекистан за його відмову розглядати події в Андижані інакше, ніж внутрішні справи країни. За неї проголосували 74 країни, утрималися – 58 країн, проголосували проти – 39 країн. Втім, оскільки міжнародна спільнота не завжди діє цілісно, а окремі регіональні гравці пробують збільшити свою сферу впливу, то Узбекистан знайшов підтримку в Китаї. В травні голова КНР Ху Цзиньтао і Іслам Карімов підписали договір про партнерські стосунки дружби і співпраці. Керівництво Китаю на тлі тиску з боку Заходу зайняло бік президента Узбекистану.

Зважаючи на останній приклад, необхідно зазначити загрози такої системи міжнародної підтримки. Наприклад, можливу гібридну дестабілізацію в окремих державах. Оскільки зовнішня політика держав та їх членство в міжнародних організаціях ведеться з врахуванням економічних та політичних зв'язків, то і підтримка, і ігнорування протестних рухів міжнародною спільнотою є порушенням статусу кво, адже навіть ігнорування певних подій може трактуватися як їх дозвіл. Міжнародна спільнота взяла на себе зобов'язання зовнішнього регулятора та змушена дотримуватися загальноприйнятих міжнародних принципів. Таким чином, якщо протестуючі «кольорової революції» виконують усі міжнародні принципи ненасильницького протесту, то міжнародна спільнота буде змушена їх підтримати. А отже можливий варіант, що «кольорова революція» буде створена штучно заради політичної вигоди третьою стороною для дестабілізації певної держави і подальших санкцій щодо неї з сторони міжнародної спільноти. Страх перед такою фантомною загрозою може використовуватися в політиці тих держав, що не дружньо налаштовані до певної міжнародної спільноти. Серед найбільш вагомих заяв в цьому контексті можна розглядати заяву В. Путіна у 2014 році щодо подій Революції гідності в Україні: «Ми бачимо, до яких трагічних наслідків призвела хвиля так званих кольорових революцій, і ми зробимо все для того, щоб це ніколи не сталося в Росії», – зазначив він [3].

Висновок. Міжнародна спільнота прагне бути цілісною, втім, не кожній державній владі необхідна міжнародна легітимність. За таку «незалежність» вони платять політичною та економічною дестабілізацією, а їх населення – рівнем життя. Варто зауважити, що чим більш демократичною є держава, яка переживає громадські протестні рухи – тим більш лояльною вона буде до зауважень з сторони міжнародної

спільноти. І саме в такому випадку протести посилюватимуться в швидкій прогресії, допоки не буде досягнуто їх мети. Міжнародна демократична спільнота більш схильна підтримувати громадські протести в окремій країні, якщо це відповідає їх цінностям та візії. Кращим прикладом такої спільноти є Європейський Союз та його Хартія основних прав Європейського Союзу, документ, що закріплює головні політичні, соціальні та економічні права громадян ЄС. Міжнародна недемократична спільнота (яка, переважно, представлена самостійними гравцями з країнами-сателітами) керується прагненням до агресивного поділу сфер впливу в зовнішній політиці. Наприклад, як це зробив Китай у випадку з Узбекистаном.

Отже, спільні цінності, ідеали – ключ до солідарності.

Список використаних джерел

1. Дергачов О. Кольорові революції. *Політична енциклопедія*. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К. : Парламентське видавництво, 2011. С. 344
2. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті / пер. з англ. Н. Коваль. 2-ге вид. К. : Наш формат, 2018. 320 с.
3. Путин пообещал не допустить «цветной революции» в России. URL :https://www.bbc.com/russian/russia/2014/11/141120_russia_putin_extremism
4. Рудакевич О. М. Націологічні засади модернізації українського суспільства. Науково-популярне видання. Київ: Видавництво ПОЛІТІЯ, 2020. 360 с.
5. Северинюк В.М. Політична поведінка: проблеми, теорії та методології : монографія. Київ ;Запоріжжя : Вид-во КПУ , 2009. 432 с.
6. Юсупова-Фарзалиева Д. М. «Цветные революции» как следствие кризиса современных демократий. *Вестник Института стратегических исследований ПГЛУ: сб. науч.трудов*. 2012. Вып. 3: С. 28–30.